

Høringsuttalelse om NOU 2013:10 «Naturens goder- og verdier av økosystemtjenester»

Generelt

Artsdatabanken vil innledningsvis gi velfortjent ros til ekspertutvalget som har lagt fram utredningen. Den er solid og gjennomarbeidet, utvalget har fulgt opp sitt mandat på en god måte, og utredningen gir etter vårt syn et meget godt grunnlag for den videre prosess med å implementere hensynet til økosystemtjenester i forvaltningen av norsk natur.

Vi er enige med utvalget når det framhever økosystemtjenestetilnærmingens betydning for hva naturen betyr for vår velferd og økonomi og at den belyser en viktig side av vår avhengighet av naturen. Artsdatabanken er enig med utvalget i at større bevissthet om hva naturen bidrar med av goder kan gi bedre miljøforvaltning og skape større forståelse for behovet for slik forvaltning. I likhet med utvalget ser også vi det slik at tilnærmingen med økosystemtjenester vil være et viktig tilleggsværktøy i det samlede kunnskapsgrunnlaget som forvaltningen av norsk natur må bygge på.

Kategorisering av økosystemtjenester

Kategorisering av økosystemtjenester er et utfordrende tema i seg selv og det finnes ikke et enkelt fasitsvar. Vi synes utvalget har drøftet temaet grundig og er enige i den kategorisering som utvalget har landet på, i all hovedsak basert på den klassifisering og gruppering som ble benyttet i Millennium Assessment. Vi støtter således å skille ut de grunnleggende livsprosessene som støttetjenester.

Likeledes mener vi, som utvalget, at jord- og havbruksproduktene ikke bør klassifiseres som økosystemtjenester. Å klassifisere "mat" som økosystemtjenester vil bli misvisende, bl.a. fordi kultiverte biologiske ressurser er et resultat av en menneskeskapt produksjonsprosess og ikke en økosystemtjeneste. Artsdatabanken mener også det er et viktig poeng at utvalget i sin kategorisering har lagt seg nært opptil tilnærmingen i FN's siste økosystemregnskap (jfr. UN Statistic Division 2013)

Styrking av kunnskapsgrunnlaget

Utvalget framhever at kunnskapen om biologisk mangfold og økosystemtjenester i Norge må styrkes. Det er Artsdatabanken helt enig i. Forvaltningen av norsk natur lider under mangel på kunnskap på forbausende mange felter. Utvalget har framhevet de områdene der det mener kunnskapsmangelen er størst, og det foreslås å etablere et eget forskningsprogram som ser på biologisk mangfold, økosystemfunksjoner og økosystemtjenester og sammenhengen mellom disse. Det foreslås at en del av forskningen blir tverrfaglig, slik at det skapes et forskningsmessig grunnlag for å integrere biologisk mangfold og økosystemtjenester bedre i beslutningsprosesser.

Artsdatabanken vil her peke på at Norges forskningsråd har under utvikling et nytt miljøforskningsprogram, Miljø21, der naturmangfold er et av fire hovedtemaer. Vi anser det som lite realistisk at det vil bli etablert et nytt forskningsprogram knyttet til biologisk mangfold og økosystemtjenester i tillegg til Miljø21. Artsdatabanken mener derfor at det må arbeides for å inkludere utvalgets foreslåtte temaer i det kommende forskningsprogrammet. Dette er et arbeid vi mener må frontes av Miljøverndepartementet.

Et tverrfaglig senter

Utvalget peker på behovet for å bygge opp kapasitet og utvikle institusjoner som er rustet til å utvikle forståelsen av samspillet mellom biologisk mangfold, økosystemfunksjoner

Postadresse:

Artsdatabanken
7491 Trondheim

Besøksadresse:

Artsdatabanken
Høgskoleringen 9
Trondheim

www.artsdatabanken.no

Tlf: +47 73 59 21 45

og viktige økosystemtjenester. Det foreslås i denne sammenheng å etablere et tverrfaglig forskningsmiljø der temaene ovenfor inngår i et tverrfaglig samspill med økonomi og samfunnsfag. Artsdatabanken støtter denne tanken fullt ut. Det er på høy tid at man får etablert et slagkraftig og samlet nasjonalt forskningsmiljø som kan ta ansvar for å skaffe fram kunnskap om biologisk mangfold, økosystemtjenester og samspillet med samfunnsmekanismer. Vi ser det som en forutsetning for å lykkes med oppfølging av utvalgets øvrige anbefalinger.

Ideen om et slikt senter er allerede født. Norges forskningsråd har bevilget midler til et forprosjekt som skal utrede hvordan NTNU, NINA og Artsdatabanken på beste måte kan utvikles ytterligere som et nasjonalt senter for biodiversitet og økosystemtjenester. Forprosjektet skal avsluttes i løpet av juni 2014.

Artsdatabanken mener det er avgjørende viktig å ikke fragmentere, men tvert imot konsentrere forskningsinnsatsen på visse hovedområder for å oppnå nødvendig tyngde og framgang for de norske miljøene. Dette gjelder også temaene biodiversitet og økosystemtjenester.

Artsdatabankens anbefalinger og bidrag til et styrket kunnskapsgrunnlag

I rapporten signaliseres et sterkt behov for økt kunnskap om Norges økosystemer. Dette er et behov som Artsdatabanken kontinuerlig arbeider for å bidra til å dekke. Artsdatabanken ble opprettet i 2005, for å øke kunnskapsnivået om naturmangfoldet i Norge og er i dag en av de viktigste kunnskapskildene om arter og naturtyper i Norge.

Rødlistete arter

Tap av leveområder grunnet menneskeskapt arealendring er den desidert viktigste årsaken til tap av arter og bestander. Anbefalingen om *å styrke kunnskapen om overlevelse og dynamikk hos små fragmenterte (og isolerte) populasjoner, og behovet for økologisk infrastruktur (s. 14)* setter søkelyset på et sentralt punkt i arbeidet med risikovurdering av truede arter. Ved å opprette og eventuelt bevare korridorer mellom habitatfragmenter kan man gjenskape robuste populasjoner med sterkt redusert risiko for utdøing. For å maksimere effekten av slike korridorer trengs det økt kunnskap om hvilke faktorer som spiller inn for at en slik korridor på best mulig måte reduserer utdøingsrisikoen til arten. Vi mener derfor at utvalgets anbefalinger om *å styrke forskningen på korridorer samt å overvåke økologisk infrastruktur (s. 14)* er meget relevant i arbeidet med å begrense tapet av naturmangfold, for å gjenopprette robuste økosystemer.

Naturtyper i Norge

For å kunne forstå og forvalte økosystemene trengs en systematisk kunnskapsoppbygging. Kunnskap må bygges med fokus på økologiske relasjoner og hvilke miljøvariabler som er grunnleggende for økosystemenes evne til å yte sine tjenester. Artsdatabanken arbeider med økosystemer konkret gjennom Naturtyper i Norge (NiN). NiN er et type- og beskrivelsessystem som gir store muligheter for å definere økosystemer og beskrive økosystemenes komponenter og forutsetninger. Arealkunnskapen om naturtyper er fragmentert og ikke systematisk samlet inn. NiN-systemet gir en helhetlig standard for å håndtere nettopp dette.

Artsdatabanken mener at NiN gir en unik mulighet til å videreutvikle en standardisert tilnærming og kunnskapsoppbygging for norske økosystemer. Et av NiN's satsningsområder er utviklingen av økologiske grunnkart. Økologiske grunnkart vil gi en oversikt over artsinnholdet i de ulike naturtypene; artsforekomst og eventuelt også artsmengde. Denne type kartfesting på nasjonal skala, vil gi nye og langt flere muligheter til å belyse økologiske forutsetninger for økosystemtjenester og naturmangfold. Det vil også kunne gi nye verktøy for å øke kunnskapen om økosystemenes utbredelse og

omfang, både til overvåking, kartlegging og rødlistevurderinger. Ved å koble arter til naturtyper kan økologiske grunnkart bidra til å kartlegge viktige økosystemtjenester, for eksempel regulerende tjenester som pollinering.

For å kunne nyttiggjøre seg av et verktøy som økologiske grunnkart må imidlertid naturtyper og artsmangfold i Norge være kartlagt. Kunnskap om naturtypers areal og utbredelse har vært og er mangelfull i Norge, samtidig som dette er den typen kunnskap som gir best oversikt over økosystemer som er viktige for mange arter. Så langt er bare en brøkdel av Norges fastland og marine områder kartlagt i henhold til NiN. *Vi anbefaler derfor å iverksette et kartleggingsprogram av Norges terrestre og marine areal basert på naturtypeinndeling i NiN.* En bedre oversikt over utbredelsen til de ulike naturtypene er helt essensielt for å kunne vurdere naturtypens tilstand, som igjen vil reflektere dens evne til å levere tjenester. Av de rødlistete naturtypene, er de aller fleste negativt påvirket av arealendringer og endringer i tilstand.

Ved hjelp av NiN kan Artsdatabanken bidra til anbefalingen om å fremskaffe *økt kunnskap om betydningen av biologisk mangfold for å opprette økosystemfunksjoner over tid.* I en studie fra 2013 (PloS One) undersøkte David Mouillot m. fl. sjeldne arters betydning for økosystemenes funksjon. I studien bekreftes det at sjeldne arter støtter sentrale funksjoner i mange økosystem, og at de oftere enn forventet har kvaliteter/trekk som er unike blant artene i økosystemet. I lys av disse resultatene haster det med å kartlegge sjeldne/truete arters rolle i norske økosystemer. Dette arbeidet er allerede i gang hos Artsdatabanken, i form av å angi habitattilhørighet og trofisk rolle for slike arter i skog og kulturmark.

Artsprosjektet

Det foregår i dag en omfattende kartlegging av arter innen Artsprosjektet, som administreres av Artsdatabanken på vegne av Miljøverndepartementet. Denne kunnskapen danner et viktig fundament for videre forskning på hvilken rolle og funksjon artene har i økosystemene.

I utredningen legges det vekt på behovet for *økt kunnskap om artskunnskap i de lavere trofiske nivåer, i både terrestre og akvatiske områder.* I tråd med utvalget mener også vi at artskunnskapen i de lavere trofiske nivåer må styrkes ytterligere for å oppnå en bedre forståelse av de funksjonelle gruppene i et økosystem. Artsprosjektet har en nøkkelrolle i å styrke kunnskapen om arter, på alle trofiske nivåer. Siden oppstarten i 2009 har Artsprosjektet igangsatt 42 prosjekter for kartlegging av dårlig kjente arter i Norge.

Utvalget påpeker at kunnskapen om arter og naturtyper i marine områder er spesielt mangelfull. På dette feltet bidrar Artsprosjektet for tiden med 13 ulike prosjekter som kartlegger marine invertebrater i norske havområder, også i naturtyper som er lite undersøkt. Artsdatabanken vil framheve at Artsprosjektet er et svært viktig bidrag i arbeidet med å styrke kunnskapen om norsk natur.

Fra arbeidet med rødlista for naturtyper ble det synliggjort flere kunnskapshull om viktige økosystemer. Et gjennomgående trekk er kunnskapsmangelen i kystsonen som inkluderer økosystemer på grunnere vann og landsiden påvirket av sjø. I kystsonen er det stor menneskelig aktivitet, og den yter viktige økosystemtjenester. Samtidig er kunnskapsgrunnlaget om kystsonen svakt. Artsdatabanken vil framheve at det er et stort behov for en samordnet innsats på kunnskapssiden nettopp her. Artsprosjektet bidrar til ny kunnskap om kystsonesystemer ved at mye av artsmaterialet som blir innhentet gjennom kartlegging av naturtyper i kystsonen og på kontinentalsokkelen også blir kartlagt. Vi får dermed en synergi med de store naturtypekartleggingsprosjektene som pågår. Ukjente arter blir bestemt, og vi øker vår generelle kunnskap om artsmangfoldet både i kystsonen og i dyphavet.

Økosystemer

Artsdatabanken har som mål å få en tydeligere økologisk profil i sitt arbeid. Dette vil gjøre oss i stand til å følge opp utvalgets anbefalinger på flere områder hvis norske myndigheter ønsker det. Det kommende året planlegger Artsdatabanken oppstart av et prosjekt med fokus på økosystemer der informasjonen fra rødlistete arter i skog og kulturmark blir sammenstilt med artsinformasjonen som generes gjennom Artsprosjektet. Helt spesifikt vil dette prosjektet angi naturtypen(e) til enkeltarter ved hjelp av NiN, og i tillegg artens trofiske rolle.

Realiseringen av økosystem- prosjektet i Artsdatabanken vil bidra til å gi artsinformasjonen merverdi ved at den settes inn i en større økologisk sammenheng. Som et resultat vil vi kunne høste informasjon om nøkkelarter og deres rolle og funksjon i økosystemene. Slik økes vår forståelse for naturens funksjoner, og vi vil få økt kunnskap om hvilke økosystemtjenester naturen kan gi- og under hvilke forutsetninger. For å utføre et slikt prosjekt kreves det en underliggende infrastruktur for datahåndtering og -formidling. Denne infrastrukturen har Artsdatabanken allerede bygd opp, og den vil bli videreutviklet i arbeidet med dette prosjektet.

Kunnskap om artenes funksjonelle egenskaper, som definerer artens økologiske rolle og interaksjon med andre arter, er sentral for å forstå økosystemenes innfløkte dynamikk. Som et ledd i å styrke vår kunnskap om funksjonelle trekk er Artsdatabanken i dialog med Encyclopedia of Life (EOL) om å utvikle og ta i bruk en felles infrastruktur for å innhente slik informasjon. Et internasjonalt samarbeid om informasjonsutveksling (dataflyt) vil bidra til å frigjøre store datamengder, som igjen vil styrke kunnskapene om økosystemer på tvers av landegrensene.

Artsdatabanken starter nå et betydelig arbeid der kunnskap om arter og naturtyper fusjoneres til kunnskap om økosystemer. Vår spesielle rolle gir oss en nøkkelposisjon når det gjelder sammenstilling og tilgjengeliggjøring av kunnskap om økosystemer til bruk for både forskning og forvaltning. Vårt arbeid har, og vil ha, stor betydning for realiseringen av mange av utvalgets anbefalinger når det gjelder kunnskapsgrunnlaget.